

5. Idrottens åtgärder mot sexuella övergrepp och gråzoner

Susanne Johansson, Gymnastik- och idrottshögskolan

Inledning

Detta bidrag handlar om sexuella övergrepp inom idrotten. Det handlar också om de gråzoner som omgärdar sexuella övergrepp och komplicerar gränserna däromkring. I kapitlet sammanfattas de viktigaste resultaten från en ny studie som genomförts i samarbete med Riksidrottsförbundet. Dessutom presenteras idrottsrörelsens fem rekommendationer för att förhindra och hantera sexuella övergrepp inom idrotten.

Sexuella övergrepp är ett globalt samhällsproblem. Det är ett även inom idrotten dokumenterat problem, vars förekomst har både övergripande och idrottspecifika förtecken.¹¹⁶ Alla former av sexuella övergrepp är förtroendebrott som strider mot barns och mänskliga rättigheter samt idrottsrörelsens värdegrund och policy. Kränkningen av förtroende blir påtaglig i idrottens många kritiska relationer, då idrottsledare har omsorgsskyldighet gentemot idrottsaktiva, särskilt i de där barn är beroende av vuxna för att tillgodose behov som trygghet och stöd, men också utöva idrott och nå idrottsliga framgångar.¹¹⁷ Riksidrottsförbundet har policydokument som förkunnar idrottens ansvar att motverka sexuella övergrepp och trakasserier inom idrotten. Policyer och riktlinjer tjänar som viktiga ställningstaganden och utgångspunkter, men betyder ingenting om de inte tillämpas och bidrar till fungerande åtgärder.

¹¹⁶ BRIS (2017). *Sexuella övergrepp inom idrotten: Om barnets rätt till en trygg idrott*. BRIS rapport 2017:2; UNICEF (2010). *Protecting children from violence in sport: A review with a focus on the industrialized countries*.

¹¹⁷ Donnelly, P. m.fl. (2016). "Protecting youth in sport: An examination of harassment policies". I *International Journal of Sport Policy and Politics*, vol. 8, nr. 1, s. 33–50.

Under senare år har sexuella övergrepp mot barn inom idrotten rönt stor uppmärksamhet i olika medier. I ljuset av #MeToo och enligt forskning på området framträder enskilda vittnesmål och högprofilfall som toppen av ett isberg. Forskningen skildrar en historia av tabu, förnekelse och försummelse av sexuella övergrepp inom idrotten.¹¹⁸ Detta osynliggörande beror på en djupt rotad tystnads-kultur inom idrotten såväl som i samhället i stort. Barnidrottens karaktäristiska prägel av glädje, sundhet och ”fair play” kan göra det ytterligare känsligt och ofattbart att sexuella övergrepp sker just där. Även när offentliga vittnesmål om övergrepp inom idrotten skapat uppmärksamhet och reaktioner brukar det sällan resultera i systematiska åtgärder och reell förändring.¹¹⁹ Med andra ord tycks idrottsrörelsen stå inför rejäla utmaningar med att tillämpa sin värdegrund och policy för att skapa en tryggare idrott.

Sexuella övergrepp inkluderar alla slags ovälkomna, kränkande sexuella handlingar, antingen utan eller med manipulerat samtycke. De inkluderar också begrepp som sexuella trakasserier och sexuellt utnyttjande. Det senare innebär att känslor, behov, beroende, förtroende och makt utnyttjas för sexuella ändamål. Detta brukar ske genom en gränsnedbrytande process för att kontrollera, isolera och normalisera sexuella handlingar, vilket komplicerar giltigheten av samtycke. Unga personer i beroendeställning är särskilt sårbara för sexuellt utnyttjande inom idrotten.¹²⁰

Trots att sexuella övergrepp är ett brett begrepp som ofta inkluderar komplexa scenarier omgärdade av gråzoner, förknippas det ofta med specifika slags övergrepp. Inom idrotten är det typiska en vuxen, manlig idrottsledare som utsätter idrottsaktiva barn för grova sexualbrott. I allmänt tal kallas dessa förövare ofta rätt och slätt för pedofiler. Fallen i fråga uppmärksammas inte mest för att de rör sig om den vanligast förekommande formen av övergrepp, utan snarare för att vara de mest uppenbart integritetskränkande och avskydda förtroendebrotten i vårt samhälle – fall som bekräftar tydliga och karaktäristiska föreställningar om offer och förövare.¹²¹

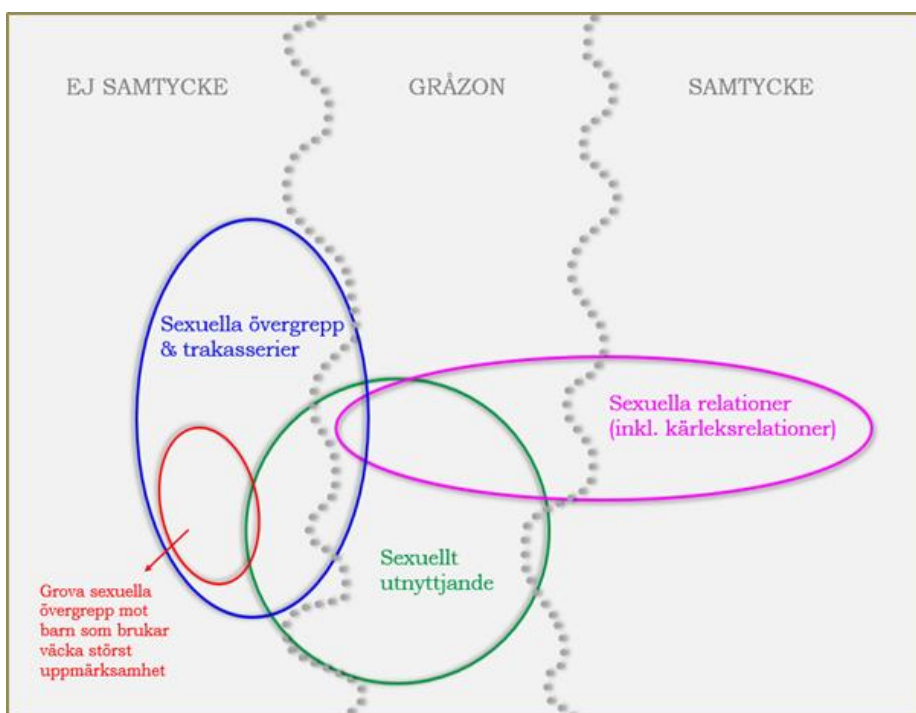
¹¹⁸ Hartill, M. m.fl. (2019). *Good practice guide: Supporting individuals affected by sexual violence in sport – a guide for sport organizations*.

¹¹⁹ Kerr, G. m.fl. (2020). ”One step forward, two steps back: The struggle for child protection in Canadian sport”. I *Social Sciences*, vol. 9, nr. 5, s. 68.

¹²⁰ Wilinsky, C. L. m.fl. (2020). ”A review of emotional and sexual abuse of elite child athletes by their coaches”. I *Sports Coaching Review*, 1–26.

¹²¹ Johansson, S. (2017). *Sexual relationships between athletes and coaches: Love, sexual consent, and abuse*.

I figuren nedan sätts sexuella övergrepp inom idrotten i ett större perspektiv. Den illustrerar en gråzon som förbinder sexuella övergrepp och sexuellt utnyttjande med lagliga sexuella relationer. I relationer mellan idrottsaktiva och idrottsledare kan samtycke vara komplext och ambivalent, påverkat av normer och kompromisser mellan emotionella och professionella intressen. De gråzoner som skapas i diverse situationer gör att relationer med otydliga gränser per definition också är svåra för idrotten att försöka hantera.¹²² Riksidrottsförbundet har heller inga styrdokument som adresserar sexuella gråzoner.

Figur 1 Gråzonen

Studie om åtgärder mot övergrepp

Mot ovanstående bakgrund genomförde jag en studie i samarbete med Riksidrottsförbundet, för att undersöka vilka åtgärder idrottens specialidrottsförbund vidtagit mot sexuella övergrepp.¹²³ Arbetet påbörjades i oktober 2019, och

¹²² Johansson, S. (2017); Johansson, S. (2021). *Från policy till praktik: Mot sexuella övergrepp inom idrotten*. FoU-rapport 2020:3.

¹²³ Johansson, S. (2021).

utmynnade i januari 2021 i rapporten *Från policy till praktik mot sexuella övergrepp inom idrotten*.

I studien inkluderades de tio största specialidrottsförbunden inom barn- och ungdomsidrott: fotboll, innebandy, ridsport, simidrott, gymnastik, tennis, ishockey, handboll, basket och friidrott. Dessa förbund står tillsammans för över 80 procent av barn- och ungdomsverksamheten i svensk idrottsrörelse (barn och ungdom 7–25 år samt personer med funktionsnedsättning i alla åldrar).

Det formulerade syftet med vår studie var att undersöka vilka åtgärder specialidrottsförbunden vidtagit mot sexuella övergrepp och därtill relaterade gråzoner. Följande fem frågeställningar besvarades:

1. Vilka åtgärder mot sexuella övergrepp och sexuella gråzoner förekommer i arbetet inom området Trygg idrott samt vad kännetecknar dessa åtgärder?
2. Hur beskrivs erfarenheterna av att hantera sexuella övergrepp och sexuella gråzoner?
3. Hur synliggörs och informeras det om sexuella övergrepp på webbplatserna?
4. Vilka styrdokument finns som stöd för åtgärder avseende sexuella övergrepp och sexuella gråzoner?
5. Vilka utmaningar och motiv för att tillämpa idrottens policy mot sexuella övergrepp framkommer?

Undersökningen baserades i huvudsak på intervjuer med representanter för specialidrottsförbunden. Min ambition var att intervjua två företrädare per förbund, en i ledningsposition och en med mer specifikt ansvar för arbets- och ansvarsområdet Trygg idrott. Givet dessa önskemål fick idrottsförbunden själva bestämma vilka som skulle delta. Förbundsrepresentanter med Trygg idrott som primärt ansvars- och arbetsområde visade sig vara sällsynt. Totalt intervjuades 18 personer i positioner som bland andra generalsekreterare, förbundschef, styrelseledamot, utvecklingsansvarig, barn- och ungdomsansvarig samt ombudsman. De flesta intervjuerna genomfördes individuellt med förbundsrepresentanterna och tog 1–3 timmar vardera.

Det gjordes också en genomgång av idrottsförbundens webbplatser och deras styrdokument för Trygg idrott.

Resultat

I följande avsnitt sammanfattar jag studiens resultat samt de rekommendationer till idrottsrörelsen den mynnade ut i. Resultaten sätts också i samband med tidigare forskning på ämnet.

Preventiva och reaktiva åtgärder

Studien påvisade att landets största idrottsförbund vidtagit få eller inga åtgärder som explicit adresserar sexuella övergrepp mot barn och ungdomar inom idrotten. Vidare fanns så gott som inga åtgärder, inklusive grundläggande styrdokument som policy, avseende relaterade sexuella gråzoner i något idrottsförbund.

Arbete inom idrottsrörelsen i termer av ”trygg idrott” är ett ganska nytt område. Det varierar om och hur de tillfrågade idrottsförbunden tagit sig an området. Sexuella övergrepp inkluderas visserligen implicit inom ramarna för Trygg idrott, men hur tydliga och uttalade insatserna är skiljer sig åt. Bland åtgärderna återfinns följande exempel:

Handbollförbundet har en arbetsgrupp för Trygg idrott sedan 2012. Ridsportförbundets värdegrundsarbete inkluderar sedan 1997 området Trygg i stallet, vilket på senare år mer explicit inkluderat sexuella trakasserier. Både Ridsport- och Gymnastikförbundet har numera ombudsmannafunktioner för att motta ärenden. Det senare har även skapat en utvecklingsmodell, uppförandekod och juridisk nämnd, men kommunicerar funktionerna som beträffande ”hållbart ledarskap” snarare än ”trygg idrott”. Någon slags juridiskt sakkunnig person eller funktion för allmänna disciplinärenden och juridiska frågor finns för övrigt hos samtliga idrottsförbund.

I viktiga informationskanaler såsom på specialidrottsförbundens webbplatser var formuleringar om sexuella övergrepp och trakasserier mestadels osynliga. I den lilla mån jag hittade information om sådana var denna begränsad, och riktades sällan direkt till barn och unga. Det gällde i än större utsträckning de gråzoner som omgärdar sexuella övergrepp, vilka i stort sett aldrig uppmärksammades på webbplatserna. Trygg idrott som sådan synliggjordes förvisso i större utsträckning på några av webbplatserna, men på andra saknades även det temat då datainsamlingen genomfördes.

De styrdokument jag fann som adresserar sexuella övergrepp var framför allt de Riksidrottsförbundet tillhandahåller, alltså *Riksidrottsförbundets policy mot*

sexuella övergrepp inom idrotten, Riksidrottsförbundets policy och handlingsplan mot sexuella trakasserier inom idrotten samt Skapa trygga idrottsmiljöer – riktlinjer och handlingsplan för just detta. Styrdokument (inklusive en policy) som adresserar relaterade gråzoner, till exempel sexuella relationer inom idrotten, saknades i stort sett.

Vidare hade inget idrottsförbund några särskilda åtgärder specifikt riktade mot sexuella övergrepp eller därtill relaterade gråzoner, trots att flera representanter beskrev sexuella övergrepp som en särskilt känslig fråga. Ett inkluderande helhetsgrepp där sexuella övergrepp sätts i samband med exempelvis barns rättigheter, etik och trygg idrott rekommenderas i och för sig i forskningen,¹²⁴ men perspektivet på sexuella övergrepp behöver breddas och nyanseras.¹²⁵ Detta kan åstadkommas bland annat genom att häri inkludera sexuella gråzoner i idrottens kritiska förtroenderelationer, i syfte att hantera de särskilda barriärer och den känslighet sexuella dimensioner tenderar att påföra.¹²⁶

Någon entydig förklaring till varför vissa idrottsförbund bemödat sig mer om Trygg idrott än andra framträdde inte i studien. Ofta är enskilda individers engagemang inom en verksamhet avgörande. Åtgärder som står och faller med dylika engagemang är dock bräckliga och skapar sällan den strukturella, långsiktiga förändring som behövs.¹²⁷ Det framkom också att offentligt uppmärksammade fall av sexuella övergrepp inom en idrott ibland fungerat som katalysator för vidare åtgärder inom Trygg idrott. Oftare har det dock endast handlat om krishantering av de uppmärksammade fallen. Härnäst beskrivs de erfarenheter av att hantera rapporterade fall inom idrottsförbunden som framkom i studien.

Erfarenheter av att hantera rapporterade fall

Behovet av ett bredare perspektiv på sexuella övergrepp poängteras såväl i tidigare forskning¹²⁸ som illustreras genom erfarenheterna av att hantera rapporterade fall inom idrottsförbunden. I denna studie hade representanter från sex av tio

¹²⁴ Donnelly, P. m.fl. (2016).

¹²⁵ Johansson, S. (2017).

¹²⁶ Solstad, G. M. (2019). *Reporting abuse in sport: A question of power?* I *European Journal for Sport and Society*, vol. 16, nr. 3, s. 229–246. Wilinsky, C. L. m.fl. (2020).

¹²⁷ Lang, M. m.fl. (2014). *Safeguarding, child protection and abuse in sport: International perspectives in research, policy and practice*.

¹²⁸ T.ex. Johansson, S. (2017); Stefansen, K. m.fl. (2019). "Young athletes' perceptions of coach–athlete sexual relationships". I *Sociology of Sport Journal*, vol. 36, nr. 4, s. 339–346.

deltagande specialidrottsförbund hanterat rapporterade fall av sexuella övergrepp inom sin idrott. Många fall, som uppenbarats på olika sätt, beskrevs dock mer i termer av "olämpliga beteenden" av förbundsrepresentanterna, snarare än solklara sexuella övergrepp – som (därmed) i stället borde hanterats av polisen. Det rörde sig alltså om diverse gråzonsfall i vilka det är svårt att ens få en tillförlitlig bild av vad som hänt, och komplicerade situationer, konflikter och etiska dilemman uppstår. Härjämte saknas kunskaper, styrdokument, verktyg och beredskap att hantera dylika gråzoner inom idrotten i dag.

Utmaningar för idrotten

I intervjuerna uttryckte samtliga förbundsrepresentanter sexuella övergrepp mot barn som en viktig fråga för idrotten. Att dessa anses vara ett allvarligt och viktigt spörsmål är också det starkaste motivet för åtgärder på området. Samtidigt speglas inte detta principiella ställningstagande i de relativt få åtgärder idrottsförbund vidtagit mot sexuella övergrepp. I vägen för åtgärder står utmaningar som hindrar och komplicerar tillämpning i linje med policy.

Sexuella övergrepp – även som sakfråga – präglas av en konflikt mellan att synliggöra och osynliggöra. Inom idrotten förekommer övergrepp ofta utan att märkas för det allra mesta och för de allra flesta, vilket ger sken av ett betydligt mindre förekommande problem än vad det är.¹²⁹ Om sexuella övergrepp uppdragas orsakas dock sannolikt stor negativ uppmärksamhet. Ett faktum som illustrerades under #MeToo, en rörelse som kan ses som både en framgång och motgång för idrottsrörelsen (och andra branscher). De två sidorna av myntet står i motsättning till varandra, och beror i grunden på att sexuella övergrepp är så pass känsliga, laddade och skambelagda – också jämfört med andra problem inom idrotten. Detta dilemma förefaller vara en av de mest grundläggande utmaningarna för att konkret motverka tystnadskulturen som försvårar åtgärder mot sexuella övergrepp inom idrotten och samhället i stort.

Att uppmärksamma sexuella övergrepp, även i form av åtgärder, är följaktligen inte uteslutande en problemlösning i dagsläget. Tvärtom kan det på kort sikt orsaka problem. Dessutom är åtgärder i praktiken ofta en fråga om prioriteringar. När många viktiga frågor konkurrerar om den ideellt drivna idrottsrörelsens begränsade resurser (humankapital, tid, pengar) tenderar andra områden gå före trygg idrott och värdegrund. Områden som ger gripbara resultat, såsom tävlings-

¹²⁹ Lang, M. m.fl. (2014).

framgångar, med tydlig mening, mål och vinst. Kontentan blir att tystnadskulturen inom idrotten i dagsläget lönar sig, liksom den gör i samhället i stort.

En ytterligare utmaning är att sexuella dimensioner påför en situation särskild komplexitet och känslighet. Det bidrar till dessa gråzoner, där det är svårt att navigera och veta vad som är rätt och fel – varpå saker hamnar mellan stolarna. Enligt forskningen är dessa gråzoner väsentliga, dels för att uppenbara, grova sexuella övergrepp är relativt ovanliga i jämförelse, dels för att alla slags förtroendebrott mot unga kan orsaka allvarlig skada.¹³⁰

För att trygg idrott ska prioriteras och känsliga, komplicerade frågor kring sexuella övergrepp och därtill relaterade gråzoner hanteras adekvat behöver förutsättningarna förbättras. Motiven och verktygen behöver stärkas, snarare än vila på plikt och förmaningar.¹³¹ I nästa avsnitt beskrivs mina rekommendationer till idrottsrörelsen för att åstadkomma en sådan utveckling.

Rekommendationer

Denna studie i samarbete med Riksidrottsförbundet utmynnade i följande fem rekommendationer:

- erkänn sexuella övergrepp som förekommande problem inom idrotten
- tydliggör problembilden
- utse ansvariga funktioner och personer
- förändra normer och förhållningssätt
- utveckla åtgärder.

Rekommendationerna återges kortfattat nedan, men kan läsas i sin helhet i Riksidrottsförbundets rapport.¹³²

¹³⁰ Johansson, S. (2017); Parent, S. m.fl. (2016). "Sexual violence experienced in the sport context by a representative sample of Quebec adolescents". I *Journal of Interpersonal Violence*, vol. 31, nr. 16, s. 2666–2686.

¹³¹ Parent, S. (2011). "Disclosure of sexual abuse in sport organizations: A case study". I *Journal of Child Sexual Abuse*, vol. 20, nr. 3, s. 322–337; Rhind, D. J. m.fl. (2017). "Building a system to safeguard children in sport: The eight CHILDREN pillars". I *Journal of Sport and Social Issues*, vol. 41, nr. 2, s. 151–171.

¹³² Johansson, S. (2021).

1. Erkänn sexuella övergrepp som förekommande problem inom idrotten

Steg ett är att idrottsrörelsen officiellt erkänner och uppmärksammar att sexuella övergrepp kan förekomma och förekommer – även inom den egna idrotten. Erkännandet är nödvändigt för att utifrån beprövad kunskap ta ansvar för idrottens mest grundläggande värderingar, samt visa stöd för alla som blivit utsatta för övergrepp inom rörelsen.

2. Tydliggör problembilden

För att effektivt hantera och förebygga problem behövs en tydlig och giltig förståelse av problembilden. I dag är bilden av sexuella övergrepp inom idrotten präglad av myter, fördomar och skandalrubriker. Därför behövs ökad kunskap och tydlighet om sexuella övergrepp och därtill relaterade gränser och gråzoner. Området Trygg idrott behöver inkludera sexuella övergrepp och gråzoner utifrån ett helhetsperspektiv, liksom explicit adresseras och synliggöras.

3. Utse ansvariga funktioner och personer

Idrottsföreningar och -förbund behöver en funktion med kompetens och ansvar för Trygg idrott och barns rättigheter anpassad till respektive verksamhet. Detta ansvarsområde behöver uttryckligen omfatta sexuella övergrepp. Funktionen, dess ramar och ansvariga personer behöver identifieras och kommuniceras. Utöver signalvärdet avseende barns rättigheter, välbefinnande, trygghet och skydd från övergrepp som prioriterat i idrottsverksamheten, är syftet en synlig, formell kontakt-, informations- och stödfunktion.

4. Förändra normer och förhållningssätt

Prioritera trygg idrott

Barns välbefinnande och trygghet är idrottens mest grundläggande angelägenhet. Idrottsledare har omsorgsskyldighet gentemot idrottsaktiva. Detta till trots händer det att dessa grundprinciper äventyras för idrottens goda anseende och prestationsfokus. Det behövs såväl tydligt ledarskap som organisering, där trygga idrottsmiljöer prioriteras. Prioriteringen kräver dock inte bara plikt och skyldighet, utan även belöningsmekanismer som förstärker och uppmuntrar engagemang.

Tillämpa barnrätts- och barnperspektiv

Ett barnrättsperspektiv innebär att vuxna ska tillgodose barns rättigheter och behov. Det innebär också att barn ska inkluderas och ges inflytande; om rätten att informeras, utbildas och engageras – inte minst i frågor som kan vara känsliga. Att lära barn prata om gränser, samtycke och kroppslig integritet kan också vara en skyddsfaktor som gör barn mer motståndskraftiga mot övergrepp.

Bryt tystnaden och isoleringen

En djupt rotad tystnadskultur möjliggör sexuella övergrepp inom idrotten. Den bidrar till osynliggörande, skamkänslor och isolering. Utsatthet med sexuell prägel brukar ha särskilda barriärer, med ökade mörkertal som följd. Reaktiva åtgärder baserade på självrapportering och visseblåsning är otillräckliga när så få rapporterar sexuella övergrepp. För att främja rapportering och transparens inom idrotten och på sikt utveckla en samtalskultur, krävs kollektivt ansvar och systematiskt arbete.

Rapportering som framgång – inte motgång

I dagsläget göds tystnadskulturen av negativa associationer förknippade med rapportering av sexuella övergrepp. Att åstadkomma en perspektivförändring så att synliggörande och rapportering i stället ses som en framgång, är nödvändigt för att hjälpa utsatta och stoppa förövare.

Det kräver att idrotten aktivt och tydligt välkomnar rapportering av sexuella övergrepp och andra missförhållanden, samt uppmuntrar till att alltid agera om man misstänker att någon far illa. Detta förutsätter en medvetenhet om att rapporterade och förekommande fall är två helt olika saker. Effektiva rapporteringssystem bidrar till att fler sexuella övergrepp uppdagas – inte att fler förekommer.

Förändra individperspektivet

Sexuella övergrepp inom idrotten uppfattas ofta som ett individuellt problem; isolerade, sällsynta fall orsakade av enstaka rötägg. Även åtgärder mot nämnda övergrepp står och faller ofta med enstaka eldsjäalars engagemang. Sådana individperspektiv är felaktiga, bräckliga och dessutom kontraproduktiva vad beträffar att åstadkomma systematisk förändring.

Ursäkt och uppmärksammande

Sexuella övergrepp mot barn är i första hand ett förtroendebrott av förövaren, men också av omgivande vuxna som försummat sin omsorgsskyldighet. Det finns utsatta

som upplever sig ha blivit svikna av idrotten, ledare och andra vuxna, vilka antingen underlåtit att agera eller ifrågasatt dem. I stället bör utsatta personer ges stöd och en ursäkt för att de inte skyddats som de har rätt till.

5. Utveckla åtgärder

Styrdokument

En policy är en grundläggande principiell utgångspunkt för en idrottsverksamhet. Den avgörande betydelsen ligger dock inte i existensen av en policy utan i tillämpningen av den. Verktyg och underlag som uppförandekoder, etiska koder, handlingsplaner och checklistor är lämpliga stöd i tillämpningen. Preventiva och reaktiva åtgärder behöver skapas och utvecklas över tid genom kontinuerlig utvärdering av effekterna. Det är i de lokala idrottsföreningarnas vardag tillämpningen möter flest utmaningar, samtidigt som det är där majoriteten av barn och unga är idrottsaktiva.

Idrottens styrdokument behöver börja omfatta sexuella gråzoner, mer eller mindre förknippade med sexuella övergrepp, för att bättre korrespondera med problem-bilden inom idrotten. Dessa bör klargöra principer som kan främja transparens, öppenhet och tryggt samtalsklimat kring gränser och gråzoner.

Agera och rapportera

Sexuella övergrepp brukar inte bevittnas inte av omgivningen och under-rapportering och fördröjd rapportering är utbredd. Många avstår från att agera trots misstanke för att inte riskera att anklaga någon oskyldig. Därför behövs rådgivnings- och rapporteringssystem som förmår fånga upp och omhänderta oro, misstanke, anklagelser och rykten inom idrottsverksamheten. Om något inte känns bra ska barn veta var de kan vända sig, både i sin förening och utanför idrotten. Det behövs också kompisstöd eftersom barn ofta berättar om utsatthet för en jämnårig kompis snarare än en vuxen.

En aktuell problembild gör gällande att det behövs åtgärder för gråzonsfall, utnyttjande och diffusa ”olämpliga beteenden” med eller utan sexuell karaktär. I dessa fall handlar rapportering om hjälp och vägledning att hantera etiska dilemman, konflikter och komplicerade situationer utan offer respektive förövare.

Externa stödfunktioner

Idrotten kan vara en liten värld av nära relationer, lojaliteter och sociala hierarkier där unga idrottsaktiva befinner sig i underläge. Därför behövs externa funktioner för att komplettera – inte ersätta – idrottens interna åtgärder för trygg idrott. Dessa behöver kommuniceras regelbundet och hållas uppdaterade. Vidare ska alla misstänkta brott polisanmälas.

Externt stöd kan också handla om att göra oberoende, externa utredningar där idrottsverksamhetens kultur och sociala relationer riskerar att äventyra en adekvat implementering i linje med eller i avsaknad av styrdokument.

Kunskap, utbildning och träning

Okunskap och myter kring sexuella övergrepp är utbredda, vilket är en riskfaktor. Det kan bidra till att egna och andras upplevelser ifrågasätts och misstankar avfärdas. Expertis behöver finnas tillgänglig vid behov hos idrottsförbund och idrottsföreningar, tillhandahållna av eller via RF/SISU och åtminstone de större idrottsförbunden.

Kombinerat med utbildning behövs träning på att hantera övergrepp och gråzonsfall. Sådan träning skapar trygghet och självförtroende att agera i komplicerade frågor och känsliga situationer. Samarbeten för att kommunicera erfarenheter och dela lärdomar inom idrotten behöver stärkas. För att utveckla kunskap och effektiva åtgärder behövs även vetenskapliga studier. Kopplingen mellan forskning, utbildning och praktik behöver stärkas på området.

Egenvård, uppmuntran och stöd till idrottsledare

Att uppmärksamma och vidta åtgärder mot sexuella övergrepp mot barn är en balansakt på stundtals minerad mark. Den ökade uppmärksamheten av sexuella övergrepp mot barn inom idrotten kan skapa oro och osäkerhet bland idrottsledare. Tränare kan känna sig misstänkliggjorda och begränsade i sin ledarroll, eller oroliga för att bli anklagade eller utpekade som (potentiella) förövare. För att stärka motiven till åtgärder och ansvar behövs därför uppmuntran och stöd även till idrottens ledare.

Slutsatser och implikationer

I studien framträdde flera utvecklingsbehov. Liknande brister rörande idrottsrörelsens förmåga och förutsättningar att förhindra sexuella övergrepp har också påvisats i den internationella forskningen på området. Häri riktades ljuset mot

idrottsförbunden, men undersökningen belyser samtidigt hur betydelsefull vardagen i idrottens många lokala föreningar är. För att stärka idrottsrörelsens förmåga att förhindra sexuella övergrepp mot barn behöver således tyngdpunkten ligga på åtgärder som främjar föreningsarbetet.

Svensk idrottsrörelse har tagit de första, viktiga stegen i form av ökad uppmärksamhet och ett ställningstagande mot sexuella övergrepp. Att tillämpa idrottens policy med dess nolltolerans mot övergrepp är dock en utmaning som kräver gemensamma krafter och systematiska åtgärder, vilket saknas i dag. Sexuella övergrepp och därtill relaterade gråzoner behöver inkluderas tydligare i idrottsrörelsens övergripande arbete för demokrati, öppenhet och trygghet. Det behöver emellertid också ägnas särskild hänsyn till och riktade åtgärder mot de barriärer och den tystnadskultur som är förknippade med sexuella övergrepp mot barn – även i jämförelse med andra missförhållanden inom idrotten. På samma sätt behövs gemensamt ansvar för att utveckla en samtalskultur, inom idrotten liksom i samhället, som möjliggör såväl preventiva som reaktiva åtgärder.

I forskningen poängteras behovet att sammanföra forskning, idrottspolicy och praktik, bland annat genom att skapa en konkret och mer välinformerad problembild, så att åtgärder överensstämmer med idrottsrörelsens faktiska utmaningar på området. Relationen mellan forskning och idrott kan också användas för att synliggöra goda exempel. Med detta kan den vara behjälplig i att möta utvecklingsbehov samt stärka motiveringen för insatser inom Trygg idrott. Utmaningarna idrotten står inför är uppenbara, och handlar i grund och botten om att minska glappet mellan att formulera en policy och tillämpa den, i form av systematiska åtgärder.¹³³

I föregående sektion framfördes rekommendationer till idrottsrörelsen för att möta de utmaningar den står inför, i att tillämpa den policy på området som finns i dag. Rekommendationerna inkluderar både beteendeförändringar och praktiska åtgärder, men behovet att förändra normer och förhållningssätt betonas särskilt, eftersom det är avgörande för att åtgärder ska få avsedd effekt. Det handlar noga räknat om att förändra förhållningssätten så att detta känsliga, komplexa område blir mer gångbart att arbeta med; att samtala och utbilda; öka benägenheten att rapportera utsatthet och oro; samt ge stöd till utsatta personer jämte idrottsledare i positioner med ansvar och omsorgsskyldighet.

¹³³ Donnelly, P. m.fl. (2016); Johansson, S. (2021); Kerr, G. m.fl. (2014). "A critical examination of child protection initiatives in sport contexts". I *Social Sciences*, vol. 3, nr. 4, s. 742–757; Lang, M. m.fl. (2014).

Referenser

BRIS (2017). *Sexuella övergrepp inom idrotten: Om barnets rätt till en trygg idrott*. BRIS rapport 2017:2.

Donnelly, P., Kerr, G., Heron, A. & DiCarlo, D. (2016). "Protecting youth in sport: An examination of harassment policies". I *International Journal of Sport Policy and Politics*, vol. 8, nr. 1, s. 33–50.

Hartill, M., Murphy, K., Taylor, S., Schröer, M., Axmann, G., Viseras, V., Leach, K., Harris, C. & Rulofs, B. (2019). *Good practice guide: Supporting individuals affected by sexual violence in sport – a guide for sport organizations*. Cologne: German Sport University.

Johansson, S. (2017). *Sexual relationships between athletes and coaches: Love, sexual consent, and abuse*. Stockholm: GIH.

Johansson, S. (2021). *Från policy till praktik: Mot sexuella övergrepp inom idrotten*. FoU-rapport 2020:3. Stockholm: Riksidrottsförbundet.

Kerr, G., Stirling, A. & MacPherson, E. (2014). "A critical examination of child protection initiatives in sport contexts". I *Social Sciences*, vol. 3, nr. 4, s. 742–757.

Kerr, G., Kidd, B. & Donnelly, P. (2020). "One step forward, two steps back: The struggle for child protection in Canadian sport". I *Social Sciences*, vol. 9, nr. 5, s. 68.

Lang, M. & Hartill, M. (2014). *Safeguarding, child protection and abuse in sport: International perspectives in research, policy and practice*. London: Routledge.

Parent, S. (2011). "Disclosure of sexual abuse in sport organizations: A case study". I *Journal of Child Sexual Abuse*, vol. 20, nr. 3, s. 322–337.

Parent, S., Lavoie, F., Thibodeau, M.-E. & Hébert, M. (2016). "Sexual violence experienced in the sport context by a representative sample of Quebec adolescents". I *Journal of Interpersonal Violence*, vol. 31, nr. 16, s. 2666–2686.

Riksidrottsförbundet (2002, rev. 2005). *Riksidrottsförbundets policy och handlingsplan mot sexuella trakasserier inom idrotten*. Stockholm: Riksidrottsförbundet.

Riksidrottsförbundet (2011). *Riksidrottsförbundets policy mot sexuella övergrepp inom idrotten*. Stockholm: Riksidrottsförbundet.

Riksidrottsförbundet (2019). *Skapa trygga idrottsmiljöer*. Stockholm: Riksidrottsförbundet.

Rhind, D. J., Kay, T., Hills, L. & Owusu-Sekyere, F. (2017). "Building a system to safeguard children in sport: The eight CHILDREN pillars". I *Journal of Sport and Social Issues*, vol. 41, nr. 2, s. 151–171.

Solstad, G. M. (2019). "Reporting abuse in sport: A question of power?" I *European Journal for Sport and Society*, vol. 16, nr. 3, s. 229–246.

Stefansen, K., Solstad, G. M., Strandbu, Å. & Hansen, M. (2019). "Young athletes' perceptions of coach–athlete sexual relationships: Engaging with competing ethics". I *Sociology of Sport Journal*, vol. 36, nr. 4, s. 339–346.

UNICEF (2010). *Protecting children from violence in sport: A review with a focus on the industrialized countries*. https://www.unicef-irc.org/publications/pdf/violence_in_sport.pdf. (Hämtad 28 januari 2021.)

Wilinsky, C. L. (2020). "A review of emotional and sexual abuse of elite child athletes by their coaches". I *Sports Coaching Review*, 1–26. DOI: 10.1080/21640629.2020.1775378.